ISSN: 2147-5121 / E-ISSN: 2717-7610

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Bilimsel Hakemli Dergi

Yıl: 2026 Cilt: 14 Sayı: 1

NUSBD

Yayın Aralığı: Yılda 2 Sayı - Başlangıç: 2013

İstanbul Nişantaşı University
Journal of Social Sciences

Scientific Refereed Journal

Year: 2026 Vol.: 14 Issue: 1

A R A Ş T I R M A M A K A L E S İ / R E S E A R C H A R T I C L E

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1769187

BİR KÜLTÜR VE KİMLİK YOLCULUĞU: ASYA'DAN ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ

Dr. Öğretim Üyesi Osman KİMYA
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe
ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü.
e-posta:osmankimya@yyu.edu.tr
0000-0003-4168-5224

ÖZ

Anadolu jeopolitik Avrupa ve Asya kıtaları arasında bir bağlantı konumundadır. Bu durum bölgenin bir cazibe merkezi olmasını sağlayarak çeşitli milletlerin buraya göç etmelerine zemin hazırlamıştır. Coğrafya tarihsel süreçte hem ticaret güzergâhlarına sahip olmuş hem de istilalar neticesinde farklı kültürleri bünyesinde bulundurmuştur. Türk göçlerinden önce coğrafyaya bakıldığında; Müslüman Araplar ile Hristiyan Bizans Devleti arasında savaşlar devam ederken, batıda feodal sistem devam etmiştir. Bizans'ın kötü yönetilmesi, ahalinin sorumlu tutulduğu vergi yükü, savaş cepheleri ve ülke içerisinde mevcut isyanlar Hıristiyan ahalinin arayışta olmasına ve Batı endeksli göç etmesine neden olmuştur. Bizans İmparatorluğu'nun bu durumu, Anadolu'ya Oğuz boylarının gelişini kolaylaştırarak uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu zamana kadar coğrafyaya hâkim olan Doğu Roma, Türk göçleriyle birlikte daha batıya çekilmeye başlayarak, topraklarını coğrafyaya yeni gelen Türk boylarına bırakacaktır. Çalışmada Büyük Türk göçleri öncesinde Anadolu coğrafyasının idarî ve siyasî yapısı ele alınacaktır. Ayrıca coğrafyaya Türk akınlarının başlaması, devamında Türkistan'dan gelen Türkmen göçleri ve idareciler tarafından Türkmen boylarının iskân edilmesi üzerinde durulacaktır. Anadolu'ya yapılan Türk göçleri detaylarıyla verilmeye gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Coğrafyası, Siyasî Yapı, Demografik Yapı, Göç.

A JOURNEY OF CULTURE AND IDENTITY: TURKISH MIGRATION FROM ASIA TO ANATOLIA

ABSTRACT

Anatolia serves as a geopolitical link between the continents of Europe and Asia. This position has made the region a center of attraction, paving the way for the migration of various nations. Historically, the region has served both as a hub for trade routes and, as a result of invasions, has embraced diverse cultures. Before the Turkish migrations, the region witnesses ongoing wars between Muslim Arabs and the Christian Byzantine Empire, while the feudal system persisted in the West. Byzantine mismanagement, the tax burden for which the population was held responsible, the war fronts, and the ongoing rebellions within the country led to the Christian population seeking refuge and emigrating in a Western-oriented direction. This Byzantine Empire's position facilitated the arrival of Oghuz tribes in Anatolia, creating a favorable environment. The Eastern Roman Empire, which had dominated the region until then, began to retreat further westward with the Turkish migrations, ceding its territory to the newly arrived Turkic tribes. This study will examine the administrative and political structure of Anatolia prior to the Great Turkic migrations. Furthermore, the beginning of the Turkic incursions into the region, the subsequent Turkic migrations from Turkestan, and the settlement of Turkic tribes by the rulers will be discussed. An attempt will be made to provide a detailed account of the Turkic migrations to Anatolia.

Keywords: Anatolian Geography, Political Structure, Demographic Structure, Migration.

Geliş Tarihi/Received: 08.20.2025 | **Kabul Tarihi/Accepted:** 21.09.2025 | **Yayım Tarihi/Printed Date:** 30.06.2026

Kaynak Gösterme: Soyadı, A. (2026). Bir Kültür ve Kimlik Yolculuğu: Asya'dan Anadolu'ya Türk Göçleri. *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1) 225-237.

GİRİŞ

Toplumların hafızalarında derin izler bırakan göç, insanlık tarihiyle eşdeğer bir geçmişe sahiptir. İnsanlık tarihi var olduğundan beri çeşitli sebeplerle sürekli hareket halinde olmuştur. Bireysel ya da kitlesel şekilde bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya geçici ya da kalıcı şekilde göç etmiştir. Göç, insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için geliştirdiği bir strateji olarak görüşmüştür. Göç hadisesi, tarihin ilk dönemlerden şimdiye kadar devam eden ve ilerde de devam edebilirliği bakımından zamansal; dünyanın her yerinde görülmüş ve görülebileceği bakımından mekânsal olarak evrensel bir niteliğe sahiptir (Aydın, 2009: 342). İnsanlığın ortaya çıktığı zamanla birlikte temelde yer değiştirme davranışı olarak tanımlanan göçlerin niteliğinde de yenilikler ve değişimler olmuştur. Göçler ilk dönemlerde savaş, açlık, kıtlık, salgın hastalıklar, hayvanlara otlak bulma ve iklim koşulları gibi nedenlerden kaynaklı olurken, yakın dönemlerde yerini daha çok siyasi, kültürel, eğitim, dini, iktisadi ve sanayileşme gibi nedenlere bırakmaya başlamıştır. İnsanlık tarihini ve gelişim seyrini en çok etki eden olgulardan biri olan göçü, nedenleri, sonuçları ve gelişimi açısından coğrafyadan ve coğrafi etmenlerden bağımsız düşünmek imkânsızdır (Sünbül, 2017: 63).

Göç ile ilgili incelemelerde bulunan araştırmacılara göre hiçbir millet ya da topluluk sebepsiz şekilde göç etmemiştir. Toplumların yaşadıkları coğrafik mekândan göç etmeleri hem toplumsal yapının bozulmasına hem de siyasi, askeri ve ekonomik anlamda karışıklıklara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla tarihte yaşanan göçlerin genel manada zorunlu nedenlerden meydana geldiği söylenebilir. Göç hadisesi birçok alanı yakından ilgilendiren disiplinler arası bir konudur. Böyle olunca tarih, sosyoloji, coğrafya ve daha birçok disiplinin araştırma konusu olmuş ve göçler farklı çerçevelerden incelenmeye alınmıştır. Bu noktada tarihte meydana gelen göçler araştırılırken Türk göçlerine değinmek ve inceleme alanına almak bir zorunluluk teşkil etmeye başlamıştır. Türk tarihinde göç hadisesi çok sık karşılaşılan bir durumdur (Özdemir, 2017: 51-52). Çeşitli Türk boyları Orta Asya'nın farklı bölgelerine göç etmişlerdir. Ancak bu göçler ya geçici şekilde vuku bulmuş ya da yeni gelinen bölgelerde beklentiler karşılanmadığı için tekrardan yeni bir göç dalgası başlanmıştır. Ancak Türk boylarının Anadolu'ya yönelmeleri ve yeni gelinen coğrafyanın benimsenmesiyle birlikte göçler yerini giderek kalıcı yerleşmelere bırakmıştır.

1. Göçlerden Önce Anadolu'da Siyasal Organizasyon

Anadolu coğrafyası ilk çağlardan itibaren yerleşime açık olmuş ve güçlü pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Doğal kaynaklarının çokluğu, jeopolitik olarak Doğu ve Batı'yı birbirine bağlayan jeopolitik yapısı ve sahip olduğu verimli toprakları ile sürekli bir cazibe yeri olmuştur (Cantürk, 2007). Anadolu coğrafi olarak tarih boyunca hem ticaret güzergâhlarına sahip olmuş, hem de istilalar neticesinde kültürel farklılıkları bünyesinde bulundurmuştur. Dolayısıyla bu coğrafya tarihsel süreçte tek bir millete ait olmamış, farklı devletlere ve uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Söz konusu topraklarda tarihsel süreçte Makedonyalılar, Romalılar, Hititler, Frigyalılar, Lidyalılar, Urartular, İranlılar ve daha farklı birçok millet ya fetih ya da ticaret için gelip geçmişlerdir. Anadoludaki bu geçişlerin bazıları kısa zamanda gerçekleşirken bazılarının uzun zaman dilimini kapsadığı görülmektedir (Kimya, 2021: 3-4).

Anadolu topraklarında M.Ö. 2. binlerde güçlü bir devlet kurmayı başarmış en önemli ve döneminin en güçlü medeniyetlerden biri Hititler (M.Ö. 1650) olmuştur. Feodal bir yapıya sahip olan Hititler, Kralın başında olduğu ve merkezi güce bağlı hâkimiyet süren vassallardan meydana gelmekteydi. Bu durum devletin çeşitli isyanlarla karşılaşmasına neden teşkil ederek devleti yıpratmıştır. Merkezi otoritenin güçlü olduğu zamanlarda çok hissedilmeyen bu etkiler, merkezi otoritenin zayıf olduğu dönemlerde fazlasıyla hissedilmiştir (Trevor Bryce, 2006: 5-6). Hititler Anadolu'da bir bölgeyi fethettikten sonra hanedandan ya da kendilerine tabi birini idareci olarak o bölgeye atarlardı. Ancak idareci olarak atanan kişiden koşulsuz şekilde merkezi güce ve devlete bağlılık esastı (Ünal, 2003: 13-34; Metin ve Lamba, 2016: 157-158). Deniz Kavimleri göçünün başlamasıyla beraber Anadolu'da bir kargaşa dönemi başlamış yaklaşık dört yüzyıl süren bu kargaşada Anadolu coğrafyasında teşekkül etmiş olan Hitit feodal yapısı sonlanmıştır (Akurgal, 2003: 5-6)[1].

Hititlerden sonra Anadolu'da özellikle Doğu Anadolu'da kısa zamanda Urartular (M.Ö. 861) etkin bir merkezi güç olarak kurulmuştur (Sevin, 2003: 203-204; Metin ve Lamba, 2016: 159). Urartular Anadolu'da egemenlik alanına aldıkları topraklarda kısa zamanda kentlerin ekonomik ve stratejik özelliklerini dikkate alarak birimlere ayırıp bu birimlerin başına valiler tayin etmiştir[2]. Başkent Tuşpa'da (Van) idare edilen bu eyaletlerde merkezi otoritenin gücünü pekiştirdiği düşünülmektedir. Yine Anadolu'da hüküm süren Urartuların merkezden tayin edilen idareci ve görevlilerden meydana gelen güçlü bir idari yapıya sahip olduğu bilinmektedir (Metin ve Lamba, 2016: 160). Doğu Anadolu'da yaptıkları birçok mimari yapı ve su kanallarıyla coğrafyanın bayındır hale gelmesinde önemli katkılar sağlamışlardır. Urartulardan sonra Ege göçleri sonucunda Balkanlardan Anadolu'ya gelen Frigler (M.Ö 750? – M.Ö. 720?) Kralları Midas zamanında Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'ya egemenlik kurmuşlardır (Metin ve Lamba, 2016: 160; Jones, 1937: 39). Friglerin geniş coğrafyaya sahip olması yönetimi zorlamıştır (Sevin, 1982: 248-249). Ayrıca devletin tümünün ana tanrıçanın mülkü sayılması anlayışı, rahipler ve din adamlarının etkili olmasını sağlamıştır. Bu nedenle Friglerde yönetim anlayışı kısmen teokratik özellik sergilemiştir (Metin ve Lamba, 2016: 160). Anadolu'daki Frig hâkimiyeti Kimmer saldırıları ile

[1] Deniz Kavimleri Göçü veya Deniz Halkları göçü Tunç Çağı'nın sonlarına doğru Anadolu, Mısır, Suriye ve Filistin'e yönelen istila faaliyetlerinden sorumlu tutulan denizci ve savaşçı halklardır. Bu saldırılar Anadolu'da Hititlerin ve Doğu Akdeniz'de tüm krallıkların yıkılmasında belirleyici bir etkiye sahip olmuştur.
[2] Urartularda vali olarak atanan kişilere Enam denilmiştir. Bkz. (Metin ve Lamba, 2016: 160).

zayıflamaya başlamış ve daha sonra toprakları M.Ö 6. yüzyılın ortalarında Perslere tabi bir satraplık[3] haline gelmiştir (Metin ve Lamba, 2016: 161).

Bir diğer uygarlık olan Lidyalılar (M.Ö. 687) Batı Anadolu'ya yerleşerek kısmen Hitit egemenliğinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Hititlerin zayıflamasıyla birlikte Lidyalılar bölgede etkin güç haline gelmeye başlamışlar(Şahin, 1998: 22). Gediz ve Küçük Menderes civarlarında kurulan krallık, yönetimsel anlamda Hititler ve Frigleri örnek almıştır. Batı Anadolu'da egemenlik kuran Lidyalılar'da Persler tarafından M.Ö. 546'da satraplık haline getirilmiştir (Metin ve Lamba, 2016: 161). Deniz Kavimleri göçü sonrasında bir diğer medeniyet olan İyonlar (M.Ö. 1000?) Anadolu'nun batı gölgelerine yerleşmiştiler. Kentli kültürel yapılarından dolayı yönetim şekilleri kent devletleri şeklinde olmuştur (Tekin, 2008: 56). Siyasi teşekkülleri kent devleti şeklinde olan toplamda 12 İyon kenti bir araya gelerek İyonya birliğini oluşturmuşlardır (Metin ve Lamba, 2016: 163). Kurulan bu şehir devletlerinin tamamı deniz kıyılarında kurulmuştur. İyonyalılar, bununla doğu ve batıdan gelen ticaret yollarını denetim altına alarak Akdeniz ticaretini denetim altına almaya çalışmışlardır.

Anadolu'da egemenlik kuran önemli bir güç de Persler (M.Ö. 550?) olmuştur. Persler M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında günümüz İran bölgesinde kurulmuştur. Persler yayılmacı siyasetleri neticesinde kısa sürede Mısır, Hindistan ve Anadolu coğrafyasına sahip olmuşlardır. Büyük İskender'in Doğu Seferi sonucu Perslerin yayılmacı politikaları son bulmuştur. Ancak Büyük İskenderden sonra Persler, Batı Anadolu'ya kadar egemenlik kurmayı başarmışlardır. İmparatorluğun stratejik yerlerinde kraliyete ait merkezler teşekkül edilmiş ve bunlara satraplık adı verilmiştir. Persler Anadolu'da yol ağı oluşturmuş ve etkin bir posta teşkilatı kurarak egemenliği altındaki topraklarda meydana gelebilecek isyanlardan haberdar olmayı ve isyanları kısa sürede bastırmayı amaçlamışlardır (Balcer, 1984: 177). Anadolu'dan İran'a kadar inşa edilen Kral Yolu bu sistemin bir neticesidir. Makedonya Kralı Büyük İskender M.Ö. 331'de Persleri yenince Helenistik dönem başlamış[4] ve Anadolu'daki Pers hâkimiyeti son bulmuştur. Büyük İskender ile beraber monarşi yönetimi başlayarak Anadolu'dan Mısır'a kadar egemen olan bir yönetim biçimi olmuştur. Büyük İskender Anadolu'yu aldıktan sonra yeni yönetim şeklini denemeden Pers yönetim biçimini korumaya çalışmıştır. Tek fark ise satraplıkların başına kendi adamlarını bırakmasıydı. Helenistik dönem esnasında Anadolu'nun batı kentleri Yunan polis kentleri şeklinde bir idareye sahip olmuştur (Metin ve Lamba, 2016: 164,166).

Perslerden sonra da Anadolu topraklarına birçok devlet hâkim olmuştur, ancak bu hâkimiyetlerin pek çoğu kalıcı olamamıştır. Anadolu'da bundan sonraki dönemlerde uzun yıllar sürecek bir Bizans ve Sasani mücadelesi başlayacaktır. Bizans ve Sasanilerin Anadolu üzerindeki çekişmeleri erken dönem İslâm dünyasına kadar uzanır. Roma İmparatorluğunun bölünmesi (395) ile Doğu Roma, Anadolu'daki Roma mirasını devralarak Anadolu ve Doğu Akdeniz'e egemen olmuştur. 330'da başlayan bu egemenlik 1453 yılına kadar sürmüştür (Bahadır, 2011: 709). Uzun yıllar Anadolu için yaşanan Bizans-Sasani çatışmaları 636'da İslam fetihleriyle son bulmuştur (Vasiliev, 1943: 71). Anadolu üzerinde bundan sonra İslâm dünyası ile Bizans çekişmeleri başlamıştır. Hz. Ömer döneminde (634-644)Sasanilere son verilmesi ile iki güç karşı karşıya gelmiştir. Bu durum Emeviler ve Abbasiler zamanında da benzer şekilde sürdürülmüştür (Demirkent, 1992: 230, 233).

Bu dönemde Anadolu'ya bakıldığında coğrafyanın doğusunda Müslümanlar ve Bizans arasında devam eden çatışmalar görülürken batıda ise Bizans'a tabi feodal bir sistem devam etmiştir. Bizans Devleti'nin kötü yönetilmesi, ahalisinin üzerinde gittikçe artan ağır vergi yükü, devlet içerisinde ortaya çıkan isyanlar ve devam eden savaşlar Hristiyan halkı bıktırmış ve ahalinin bir arayışa girmesine neden oluşturmuştur. Bu durum ahalinin batıya doğru göç etmesinin önemli sebebi olmuştur (Cahen, 1994: 204; Turan, 1969: 48). Bizans İmparatorluğunun bu durumda olması Anadolu'ya yapılacak Türkmen göçlerini daha da kolaylaştırmış ve ayrıca Türk göçlerine uygun zemin hazırlamıştır. Bizans İmparatorluğu, Anadolu toprakları üzerinde uzun dönem Sasaniler ve Müslümanlara karşı mücadele etse de başarısızlıklar göstermiştir. Bizans aslında bu durumda Anadolu'da toprağa dayalı şekilde teşekkül etmiş olduğu askeri, iktisadi ve idari bir sistem olan Thema sistemine güvenmiştir[5]. Bizans İmparatorluğu IX. ve X. yüzyıllardaki güçlü döneminde bu sistem ile hedeflerine ulaşsa da sonraki dönemlerde yanlış hamleler ve devlet içerisindeki iç çekişmelerle bu sistem zayıflayarak özelliğini kaybetmeye başlamıştır. Bizans idaresinin Anadolu halkına karşı sert siyaseti ve zorla

[3] Pers Kralları yaptıkları fetihlerle sınırlarını önemli derecede genişletmişlerdir. Bundan dolayı yeni bir yönetim şekline ihtiyaç duymuşlar. İhtiyaç duydukları bu yönetim şeklini "Satraplık" olarak bilinen bir nevi eyalet yönetimi ile çözüme kavuşturmuşlardır. Bkz. (Turan, 2015: 61- 70).

[4] Helenistik Dönem: Büyük İskender'in istila faaliyetleri ile başlayan ve Grek etkisinin zirveye çıktığı dönemdir. Helenistik Kültür, Yunan Kültürünün Doğu kültürleriyle harmanlanmasına dayanan, bir başka ifadeyle Yunan kültürünün doğu kültürlerinden hem etkilenmesi hem de etkilemesine dayanan çok daha kozmopolit ve evrensel bir uygarlık yaratılmasına dayanmaktaydı. Helenistik anlayış hedeflenen kültürel birliği yaratamasa da, doğu ve batı uygarlıkları arasında maddi ve manevi kültür unsurlarının geçişkenliğinin sağlanması açısından çok önemli bir rol oynadı. Helenistik kelimesi ilk olarak Alman tarihçi Johann Gustav Droysen tarafından, Greklerin ilk zamanlardan kendilerine verdikleri isimlendirme olan "Helen" kelimesinden ve XIX. yüzyıl ortalarında kullanılmıştır. Detaylar için bkz. (Yılmaz, 2016).

[5] Thema Sistemi: Bizans kaynaklarında "thema" kavramı ilk kez tarihçi Theophanes'in Khronographia (Kronik) isimli eserinde görmekteyiz. Thema sadece askerî bir terim değil özellikle VII. yüzyılın ikinci yarısından sonra Anadolu'da farklı isimlerle belirlenen ve o isim ile tanıtılan belli başlı bir askerî ve idari yönetim coğrafyasını tanımlamakla kalmaz aynı zamanda stratejik garnizon yerleri olarak ele almak daha uygundur. IX. yüzyılın başlarına kadar thema kavramı, çağdaş kaynaklarda zikredilmemekle beraber VII. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar Bizans Devleti'nin özellikle ilk başta Anadolu'daki topraklarında oluşturduğu sosyo-ekonomik, idarî ve askerî bölgeleri belirlemek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Bizans Devleti'nin sosyo-ekonomik, idarî ve askerî yapısının temelini meydana getirdiği anlaşılan thema yönteminin, tehditlerin yoğun-uzak uç bölgelerinin idaresini kolaylaştırmak ve merkezi gücün, taşradaki idareciler üzerindeki denetimini sağlamlaştırmak ve saldırılara hızlıca karşı hamle yapabilmek maksadıyla oluşturulmuştur. Detaylar için bkz. (Keçiş ve Güneş, 2018: 95, 99; Eskikurt, 2020: 143-150).

Ortodokslaştırma politikası halkın Türkmen kuvvetlerine karşı ciddi bir savunma göstermesine engel olmuştur (Ağırnaslı, 2016: 174, 176).

2. Anadolu'ya İlk Türk Akınları

Anadolu'ya ilk akınlar Batı Hunları tarafından gerçekleştirilmiştir. Karadeniz'in Kuzeyinden Avrupa topraklarına doğru bir göç yolu izleyerek önlerine çıkan Cermen kavimlerini yenerek Avrupa Hun Devleti'ni (352) kurmuşlardır. Bununla da kalmayıp Batı ve Doğu Roma'ya seferler düzenleyerek toprak almaya başlamışlardır. Hunların bir bölümü ise Kafkaslardan Anadolu'ya girmeye başladı. Erzurum ve Malatya'yı geçerek Çukurova'ya kadar indiler. Urfa ve Antakya'yı kuşattıkları halde alamadılar. Sonra aynı yoldan kendi yurtlarına döndüler (Sevim ve Yücel, 1989: 27; Kafesoğlu, 1997: 70, 73). Urfa Piskoposu Efraim ise Anadolu'ya olan Hun akınları için; "*Onlar Ye'cüc ve Me'cüc askerleridir. Atlarıyla fırtına gibi uçarlar. Onlara hiç kimse karşı koyamaz*" şeklinde Hun Türklerinden bahsetmektedir (Sevim ve Merçi, 1995: 28). Türklerin bundan sonraki tarihlerde de Anadolu'ya akınları devam etmiştir. Sibirler ve Hazarlar da aynı şekilde Anadolu'ya akınlar yapmışlardır. Anadolu'ya Türk akınlarının X. yüzyıldan sonra başlamasında , bunun öncesinde yapılan Türk akınlarının büyük etkisi olmuştur (Sevim ve Merçil: 28; Kaya, 2014: 214).

Hun ve Sibirlerden sonra Anadolu'ya üçüncü Türk girişini ise VIII. yüzyıldan itibaren Müslüman Türkler gerçekleştirdi. Özellikle Abbasiler (750-1258) döneminde Türkistan ve Horasan'dan Anadolu coğrafyasına getirilen ve Bizans İmparatorluğuna karşı gaza hareketlerinde aktif olan gönüllü gaziler içinde birçok Müslüman Türkün olduğu bilinmketedir. Bu dönemde Bizans ve İslam mücadeleleri devam etmiştir. Abbasiler Bizans'la olan bu mücadelelerinde uçlarda avâsım denilen askeri kentler hazırlayarak buraya Müslüman Türkleri, İran ve Soğdları buralara yerleştirmiştir. Türklerin zamanla bu avasım yerlerindeki askeri birliklere komuta etmeleriyle etkinlikleri artmıştır. Uzun süre Bizans'a karşı gaza faaliyetlerinde bulunmuşlardır (Sevim ve Merçil, 1995: 29-30).

Anadolu'ya Oğuz boylarının göç etmesi ve bu bölgelere kalıcı şekilde yerleşmeye başlaması büyük oranda Büyük Selçuklu Devletinde (1037-1194) mevcut olan demografik ve siyasî durumla ilgilidir. X. yüzyılın başlarında Oğuzlar Orta Asya coğrafyasında hayvancılıkla geçimlerini sağlayan ve geniş otlaklara ihtiyaç duyan bir yaşam şekline sahiptiler (Şahin, 2002: 399; Kafesoğlu, 1992: 156). Göçebe de olsalar teşkilatlı bir idareye mensuptular. Göktürk Devleti'nin yıkılmasıyla Oğuzlar Uygurların egemenliğini kabul etmişti. Uygurlarda 840 yılında yıkılınca Oğuzlar batıya doğru göç ederek Sir-derya bölgesine yerleştiler (Sümer, 1972: 12). Yaşam şekilleri göçebelik olduğundan kış aylarında Aşağı Seyhun bölgesine sıcaklarda ise Karakurum'a gelmekteydiler. Oğuzlar, çekişmeler ve siyasi sorunlardan dolayı zayıflayınca Selçuk Bey yanındakilerle beraber ayrılarak Cend'e göç etmiş ve kendi adıyla anılacak devleti kurmuştur(Merçil, 2011: 3; Sevim ve Merçil, 1995: 15; Kafesoğlu, 1997: 147). Selçuk Bey'in vefat etmesiyle Türkmen boyları Arslan Yabgu'nun liderliğinde Mâverâünnehir bölgesine göç ettiler (Köymen, 1979: 44; Sümer, 1972: 61-63). Bu durumda Selçuklular, Sâmanilerin yıkılmasıyla Karahanlılar (840) ve Gazneliler (963) (819-899) arasında kalmışlar ve uzun yıllar Gazneliler ile mücadele etmişlerdir. Bu sıkışık bölgeden ve baskılardan dolayı huzurlu bir yaşam alanı bulamayan Selçuklular bu dönemde yeni bir yurt arayışına girmişlerdir (Kafalı, 2002: 283).

Selçuklular yeni yurt arayışı için Çağrı Bey komutasında 1016-1022'de üç bin kişilik bir keşif birliğini Azerbaycan ve Anadolu'ya göndermiştir (Sevim ve Yücel, 1989: 31; Kafesoğlu, 1951: 267; Andresyan, 1987). Anadolu, her yönden Müslüman Türk boyları için ilgi çekici bir yerdi. Anadolu'nun oldukça geniş otlaklara sahip olması Türk boylarını bu coğrafyaya çekmeyi başarmıştır (Czegledy, 2009: 106, 109). Burada Ermeniler, Gürcüler, Rumlar ve Hristiyan milletler yaşam sürmekteydi. Yine Anadolu siyasi olarak da karmaşa içerisindeydi. Rumlar, Ermeniler ve Gürcüler askeri ve siyasi konularda birbirleriyle mücadele halindeydiler. Bu mücadelelerde Ermenilerin Türk kuvvetlerine yenilmesiyle Van Gölü bölgesinin büyük bir kısmının Türk kuvvetlerinin denetimine geçtiği bilinmektedir. Ardından Gürcüler üzerine Nahçivan taraflarına giden Çağrı Bey, bölgenin tamamını hâkimiyeti altına aldı. Daha sonra merkeze dönünce yaptığı keşif seferleri hakkında bilgi veren Çağrı Bey kendilerinin Orta Asya'da Karahanlı ve Gazneliler gibi kuvvetli devletlerle savaşmalarının güç olduğunu, fakat Anadolu'da hâkimiyet kurabileceklerini ve Anadolu'da karşılarında bir gücün olmayacağını söyleyerek Selçukluları batı yönlü hareket etmeye teşvik etti. Van Gölü havzasına kadar gelen ve keşifleri tamamlayan Çağrı Bey, Oğuz beylerine Anadolu coğrafyasında kendilerine karşı durabilecek bir gücün olmadığını ve göç için uygun ortamın olduğunu, ayrıca Anadolu'nun bereketli topraklarından bahsederek buraya göç edilebileceklerini söylemiştir (Sevim ve Yücel, 1989: 33). Ancak göç etmeye karar veren Selçuklu beyleri, hemen göç edemeyeceklerdir. Önlerinde büyük bir güç olan ve kendileriyle savaştıkları Gazneliler bulunmaktadır.

Bu dönemde devam eden Selçuklu–Gazne mücadeleleri, Selçukluların 1040'ta Gaznelileri Dandanakan'da yenmesiyle neticelenmiştir. Bundan sonra Anadolu'nun göç yolları Türkmen boylarına açılmıştır (Turan, 2004: 18; Sevim ve Yücel, 1989: 33). Özellikle Dandanakan zaferinden sonra Türkistandaki Türkmen boyları, Gazneli ve Karahanlıların engellerine rağmen, İslam beldelerine yayılmaya başladılar. Büyük Selçuklu sultanları (özelliklede Tuğrul Bey) gelmeye başlayan büyük Türkmen kitlelerini Bizans'ın Anadolu'suna yönlendirmeye ve burada yerleştirme planlarını uygulamaya başladılar. Bundan sonra Anadolu'da artık Selçuklarla Bizans mücadeleleri başlayacaktır. Türkler tarafından başlayan fetihler sayesinde coğrafya Türkleşmeye başlayacak ve bir Türk vatanı haline getirilecektir. Tuğrul Bey, Alparslan ve Melikşah gibi yetenekli büyük Selçuklu Sultanları bu yerleştirme planını dikkate değer ve başarılı şekilde uygulamaya başlamışlardır (Sevim ve Yücel, 1989: 34).

3. Büyük Selçuklu Akınları ve Anadolu'ya Yönelik Göç Dalgaları

Gazneliler ile savaşlar bittikten sonra Selçuklu beyleri artık göç için hazırlıklarını tamalayarak göç etmeye başladılar. Türkmen boyları önce Azerbaycan ve Doğu Anadolu bölgesine yönelerek Ön Asya'ya göç etmeye başlamışlardır. Burada daha önce Ermeniler ve Gürcüleri yenerek Kafkaslarda hâkimiyeti kısmen tesis etmişlerdi. Selçuklulara karşı Ermeni ve Gürcüler Bizans'tan yardım istediler. Bizans gönderdiği askeri yardımlarla Türklerin ilerleyişini durdurmak istedi. Selçuklular ise bu tarihten sonra Türkmen boyları için artık kalıcı yerleşmeler sağlama amacında olmuştur. Bu durum neticesinde Anadolu'da hâkimiyet sahibi olan Bizans Devleti ile komşu olmaya başlamışlardır. Böylece Türkmen boyları için yeni bir savaş cephesi başlamıştır. İlk olarak Erzurum civarındaki Pasinler bölgesinde 1048'de karşılaşan iki gücün mücadelesi Selçukluların zaferiyle neticelenmiştir (Kafalı, 2002: 288). Bundan sonra da Tuğrul Bey'in fetih politikası genellikle batı yönünde olmuştur (Turan, 2017: 2016-2018).

Türk göçleri Pasinler zaferi sonrasında kısmen başlamıştır. Selçuklular kendilerine bağlı olan Türkmen boylarına yurt bulmak maksadıyla Tuğrul Bey zamanında (1040-1063) Selçuklu Devleti'nin fetih planları uyarınca, Anadolu vadileri ve ırmak boyunca düzenli bir şekilde devam eden askeri faaliyetler, Kızılırmak bölgesine kadar uzatıldı. Bu faaliyetler tam bir fetih değildi ancak sonraki yıllarda yapılacak olan fetih ve yerleşme faaliyetlerine uygun zemin hazırlaması açısından önem arz etmektedir. Gerçekten de bu akınlarla Sivas havalisine kadar olan Bizans Devleti'ne ait kale ve müstahkem mevkileri, büyük oranda tahrip edilmiş, bölgedeki Bizans savunma gücü ağır yara almıştı (Sevim, 2014: 50, 53). Yapılan bu ön fetih çalışmalarıyla özellikle Sultan Alparslan zamanında (1064-1072) Halep, Antakya, Suriye ve Anadolu'dan bazı bölgeler fethedilerek Asya'dan göç yoluyla gelen topraksız kitleler bu bölgelere iskân edilmiştir..

Büyük Selçukluların Anadolu coğrafyasını fethetmek için kullandıkları yollar ise genelde; Kura, Kelkit, Çoruh ve Yukarı Kızılırmak'tan Kastamonu ve Çankırı dolaylarına, Aras-Karasu ve Kızılırmak vadisinden Orta Anadolu'ya, Adıyaman ve Urfa dolaylarına ya da Murat suyundan Kızılırmağın güneyinden Konya havalisine, Van Gölü ve Torosların güneyinden Çukurova'ya oradan da İç Anadolu'ya gidecek şekildeydi (Uluçay, 1965: 86). Anadolu coğrafyasını fetheden Selçuklu ordusunun sayısının yüz bin ila yüzelli bin arasında değiştiğini kaynaklar kaydetmektedir. Askerlerin aileleri ve kendileriyle birlikte gelen göçmen gruplarını da eklersek bu coğrafya 'ya ilk gelen Türkmen sayısının 1 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir (Uluçay, 1965: 87). Selçuklu himayesinde Türkmen boyları Anadolu'da batıya doğru ilerleyerek yeni yerlerde egemenlik kurmuşlardır. Fakat yapılan bu fetihler sistemli değildir. Selçuklu idaresinde yer bulamamış ve dışarıda olan Türkmen beyleri tarafından gerçekleştirilmiştir (İbnü'l-Esir, 2016: 188; Sevim, 1988). Bu yerleştirme faaliyetinin Bizans Devleti'nden dolayı kalıcı olamayacağının bilincinde olan Sultan Alparslan 1071 senesinde harekete geçecektir.

Bizans İmparatorluğu'nun Büyük Selçuklu Devleti'nin akınlarına maruz kaldığı XI. yüzyılda askeri gücünü yitirmiş Thema teşkilatına mensup kara birliklerinden oluşmaktaydı. Bizans Devleti güçlü ve ihtişamlı dönemine bu thema birlikleriyle ulaşsa da, sonraki dönemlerde idarede bulunanların hatalı kararları ve uygulamalarıyla themalar giderek güç kaybetmeye başlamıştır. Themalar aracılığıyla Anadolu Bizans tarafından rahat şekilde idare edilmeye çalışılmıştır. Themaların bozulması ve asker sayısının azalmasıyla Bizans İmparatorluğu'nun Hazar, Frank, Peçenek, Ermeni, Bulgar ve Ruslardan ücretli asker desteğine ihtiyaç duyması ve yine ordunun kolayca yenilmesi dikkate değer bir bilgidir[6]. Bizans İmparatorluğunda imparator olan Kostantinos Dukas'ın ölümü ile İmparatoriçe Eudokia idareyi ele almıştır. Dışardan gelebilecek saldırılardan dolayı Romanos Diogenes ile evlenerek Selçuklu akınlarını kendi topraklarından püskürtmek için hızlıca hazırlıklara başlamıştır. Kaybedilen toprakları kurtarmak için çoğunluğu Norman, Peçenek, Oğuz ve Frank olan ücretli askerlerden bir kuvvet hazırlayarak 1068 ve 1069'da başarılı iki sefer gerçekleştirmiştir. Ancak 26 Ağustos 1071 seferinde İmparator olan Romanos Diogenes liderliğindeki Bizans kuvvetleri, sayıca çok olmalarına rağmen Malazgirt'te Sultan Alparslan'a karşı yenilmişlerdir (Sevim ve Yücel, 1995: 62-63; Demirkent, 1992: 230, 244).

Bizans İmparatorluğu Malazgirt Savaşında aldıkları ağır yenilgi neticesinde Selçuklu güçlerini durdurabilecek askeri kuvvetleri kalmayınca Anadolu toprakları savunmasız hale gelmiştir. Türk kuvvetleri savunmasız kalan Anadolu'ya sadece askeri kuvvetlerle değil millet olarak da gelmeye başladılar. Bu yenilgi ile birlikte Asya'dan Anadolu'ya iki yüz yıldan fazla devam edecek olan Türk göçleri Anadolu'nun demografik yapısında değişiklilere neden olmuştur. Orta Asya'dan başlayan Türkmen göçleri Anadolu'nun kalıcı Türk yurdu olmasının başlangıcı olmuştur. Türkmen boyları Gazneliler ile yapılan Dandanakan zaferinden sonra İslam topraklarına hızlıca yayılma imkânı bulmuştur. Malazgirt zaferi ile de Anadolu'ya yayılma fırsatını elde ettiler. Malazgirt'ten sonra Türkmen kitleleri dalgalar halinde birbirini izlemek suretiyle Anadolu'ya gelerek bu yeni coğrafyada kendilerine ait yaşam tarzına uygun olan bölgelere yerleşmeye başladılar (Sıbt İbnü'l Cevzî, 1989-1992: 13-14; Koca, 2013: 17). Zaferle birlikte Anadolu coğrafyasının etnik yapısı hızla değişmeye başladı. Anadolu'ya dalgalar halinde Türk göçleri başladı. Sadece İslam tarihi kaynaklarında değil aynı zamanda Bizans, Ermeni ve Gürcü vekayinâmelerinde de Türkmen göçlerinin nasıl sürekli olarak ve büyük oranda meydana geldiği aktarılmıştır (Sevim ve Yücel, 1989: 93).

Büyük Selçuklu Devleti ve Türkmen boylarına karşı gelemeyen Bizans savunmaya geçmeye başladı. Türk boyları Anadolu'yu baştanbaşa fethetmeye başladılar (Turan, 2017: 240, 246). Ancak yapılan fetih hareketleri sistemli bir şekilde değil daha çok Selçuklu merkezi idaresinde yer bulamayan ve dışarda olan beyler tarafından yapılmıştır (İbnü'l-Esir, 2016: 188; Sevim, 1988). Bu zaman dilimi yaklaşık 30 yıl sürmüştür, ancak bu zaman diliminde Büyük Selçuklu

[6] Thema: Araştırmalara göre temelleri İmparator Herakleios zamanında atılmış ve Anadolu coğrafyası idari bölgelere ayrılarak bu themalar aracılığıyla yönetilmiştir. Uzun yıllar süren bu teşkilatlanma X. ve XI. yüzyıllarda işlevini yitirmeye başlamıştır. Detaylar için bkz. (Eskikurt, 2020: 155).

hükümdarı Alparslan; Haleb, Suriye, Antakya ve Anadolu coğrafyasından birtakım yerleri fethederek bu bölgelere göç yoluyla gelen ve topraksız olan Türkmen boylarının yerleşmesini sağlamıştır (Kimya, 2021: 7). Aynı şekilde Diyarbakır ve çevresinin Büyük Selçuklu hâkimiyetine geçmesiyle Türkmen boylara ve oymaklara ait kalabalık gruplar bu bölgenin çeşitli yerlerine iskân edilerek yaylak ve kışlaklar kurdular. Bu şekilde Mervanilerden alınan bölge Büyük Selçuklulara tabi bir eyalet haline getirildi (Sevim ve Yücel: 1989: 94).

Sultan Alparslan'ın Malazgirt zaferinden sonra "fethedilen toprak fethedenin malıdır" sözü üzerine harekete geçen komutanlar Anadolu'nun farklı bölgelerinde kendi adları ile anılacak ve siyasi olarak Büyük Selçuklulara bağlı beylikler kurmaya başladılar. Malazgirt, Türk ve dünya tarihi açısından dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. Bununla Bizans İmparatorluğunun maddi gücü büyük oranda kırılmış, Türk birlikleri çok büyük direnişlerle karşılaşmadan kısa zamanda Anadolu içlerine ve Marmara kıyılarına kadar kolayca ilerlemişlerdir. Yurt bulamayan Türkmen boyları Anadolu'da çeşitli bölgelere dağılmışlardır (Turan, 2004: 39-40). Göçlerle sel gibi akmakta olan Türk boyları, bu sefer istila için değil fethetmek ve fethettikleri bölge ve yörelerde yerleşmek amacında olmuşlardır (Sevim, 1988: 85). Tabii olarak Rum ahali bu durumdan olumsuz etkilenerek Balkanlara ve batı bölgelerine doğru göçmeye başlamıştır. Rum ahalinin göç etmeye başlaması ile gelen Türkmen boyları bu arazilere yerleşmeye başlamış ve Anadolu coğrafyası konar-göçer olan Türkmenlerin vatanı haline gelmiştir (Turan, 2004: 40-41). Artık bu sefer Türkmenler, akın hareketleri için değil kalıcı fetihler gerçekleştirip yerleşmeye başlamışlardır. Bu zamana kadar Türk boylarının göçleri düzensiz ve gelişigüzel şekilde ve bir iskân olmadan gerçekleşmekteydi. Ancak bu zaferlerden sonra artık kalıcı yerleştirme siyaseti takip edilerek iskân faaliyetleri kalıcı olarak yapılmaya başlanmıştır[7].

Selçuklular bu yeni sistem ile ileri gelen komutanlarına ve devlet adamlarına iktalar vererek Anadolu coğrafyasının İslamlaşmasını ve Türkleşmesini sistemli hale getirmeye çalışmışlardır[8]. Geliştirilmiş askeri iktalar ve mirî sistem, iskân politikasının temelini oluşturmuştur. Devlet Anadolu'da fethedilen yerleri devlete ait mülk haline getirerek göçebe aşiretleri iskân sistemi çerçevesinde yerleştirmiştir (Turan, 1969: 194). Bu iskânlar neticesinde Saltuklular, Mengücekliler, Danişmendliler, Sökmenliler, Yınaloğulları, Çubukoğulları ve Artuklular adlarıyla Türk devletleri kurulmuş ve bunlar Anadolu'nun Türk yurdu olmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır (Sümer, 1972: 136, 139; Sevim ve Yücel, 1989: 80-81). Kurulan ilk beylikler Anadolu'da kentlere ve kasabalara Türkçe isimler vererek Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli etkiye sahip olmuşlardır. Aynı zamanda İslam dünyasına doğru başlayan Haçlı Seferlerine karşı da hem İslam dünyasını ve hemde Anadolu'yu korumaya çalışmışlardır. Anadolu coğrafyasında kervansaray ve cami gibi eserler inşa ederek ma'mur hale getirdiler.

Oğuz boylarının Anadolu' ya gelmeleriyle beraber Selçuklu idarecileri onları iskân etmede çok stratejik davranmışlardır. Boyları ve onlara bağlı olan oymakları geniş alanlara iskân ederek aralarına başka boyları yerleştirmiş ve aşiret birliğine son vermeye çalışmıştır. Bu şekilde Türk milletinin meydana gelmesini sağlamıştır. Yani gelen göçlerle birlikte başlayan iskân faaliyetleri düzensiz değil tamamen devletin siyasi menfaatleri istikametinde olmuştur. İskân faaliyetleri yapılırken özellikle bazı hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Bunların ilki Türkmen boylarını toprağa dayalı iskân planı ile tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamak ve ihtiyaç hâsıl olduğu zamanlarda ordunun asker ihtiyacını karşılamak fikriydi. İkincisi ise sayıca büyük olan bazı aşiretleri iskân yöntemiyle bölerek ileride devlete karşı çıkabilecek isyan faaliyetlerini önlemekti (Çetin, 2002: 424-425).

4. Anadolu Selçukluları Döneminde Göç ve İskân Politikaları

Anadolu'ya gelen Türkmen boylarının iskânları, sadece Büyük Selçuklular değil daha sonra kurulmuş olan Türkiye Devleti idarecileri tarafından da benzer şekilde uygulanmıştır. Selçuklu ailesinin soyundan gelen Kutalmışoğlu Süleyman Şah, etrafında toplanan bazı boylarla beraber önce Konya'yı daha sonra ise Batı'da bulunan İznik'i fethederek Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşunu gerçekleştirdi (Sevim, 2010: 105; Uzluk, 1952: 23, 36; Turan, 2004: 54-55; Ostrogorsky, 2017). Anadolu'da yeni bir devletin kurulmasıyla beraber Türkistan havalisinden göç dalgaları gelmeye devam etmiştir (Kimya, 2021: 9).

Anadolu coğrafyasında Bizans döneminde derebeylerin elinde esir olan köylü ahali ve bazı toprağı olmayan kesimlere de Süleyman Şah Anadolu'nun bazı bölgelerinde bir miktar toprak vererek hem üretimin devam etmesini hem de Rum ahaliyi devlete bağlama düşüncesinde olmuştur. Sadece Süleyman Şah değil Süleyman Şah'tan sonra gelen Sultanlar da Rum ahaliyi bu yöntemle iskân etmiştir (Bedirhan, 2002: 65, 70). Bütün sultanlar Hıristiyan tebaalarına karşı son derece âdil, müsâmahalı ve nezaketli olmuşlardır. Bunun yanında devletin İslam ve iman ülküsü ile Türk nüfusuna dayalı olarak kurulduğu unutulmamalıdır. Türkistan'dan Anadolu'ya nüfus akışını temin edecek bir siyaset takip edilmiştir. Gerçek manada doğudan batıya uzanan bir "göç kanalı" kurulmuştur. Anadolu'ya gelmeye başlayan Türk göçlerini kaynaklar "*denizdeki kumlar şeklinde Hristiyan topraklarına atıldılar ve vilayetlerini işgal ettiler"* şeklinde kaydetmektedirler (Sıbt İbnü'l Cevzî, 1989-1992: 18). Devletin orduları fetihler yapaıp yer açtıkça göçmen kitleler

[7]Bu dönemde Büyük Selçuklu yöneticileri iskân ile ilgilenmek için hususi tayinler gerçekleştirmiştir. Mesela Melikşah Sultan, Emir Savtekin'i Azerbaycan bölgesinin iskânıyla ve Soğdak adlı görevliyi de Ahlat ve havalisinin iskânı ile vazifelendirmişti (Togan, 1946: 188).

[8]İktâ; İslamiyet'te devlet malı olan toprağın yalnızca senelik vergi ya da geliri öşriyesinin belli bir hizmet karşılığında bir kişiye bırakılması demektir, Tarihi kaynaklara göre Büyük Selçuklu Devleti'nin askerî iktâ sisteminin mimarı ve kurucusu dönemin ünlü veziri Nizamülmülk'tür (Uzunçarşılı, 1988: 17-18).

gelmeye devam ediyordu. Yapılan sistemli fetihleri çok hızlı bir iskân ve imar faaliyeti takip etmekteydi (Gökdemir, 1990: 37).

Anadolu'da Selçukların egemenliğinde kalmak istemeyen Rum ahali de tutunamayarak Balkanlara doğru bir göç faaliyetine başlamışlardı. Rumların bu göçleri sonradan Bizans'ın teşvikleri ve Papalığın öncülük etmesiyle Haçlı seferlerine neden olacaktır. Bu seferlerin amacı ise Kudüs'ü yeniden almak ve Anadolu coğrafyasına gelen Müslüman Türkleri tekrardan eski yurtlarına geri göndermekti (Ebü'l-Ferec, 1949-1950: 339, 363). Haçlı Seferlerinin başlamasıyla birlikte Türkmen boyları toparlanarak iç Anadolu'ya göç etmişlerdir. 1092'de başlayan ve uzun yıllar süren Haçlı Seferleri ve ardından ortaya çıkan karışıklık Anadolu'da yerleştirme faaliyetlerini bir dönem yavaşlatmıştır. Hatta süreç bu şeklide 1176'ya kadar devam etmiştir. Ancak 1176 yılındaki Miryokefalon zaferiyle Bizans'ın artık Selçukluları Anadolu coğrafyasından atma ümidi son bulmuştur. Zaferden hemen sonra Anadolu'da oluşan siyasi istikrar ve ekonomik şahlanış, imar faaliyetlerinde yeniden canlanmaya ve Orta Asya'dan yeni göçlerin gelmesine zemin hazırlamıştır. Alaiyye, Antalya, Malatya, Samsun, Erzurum ve Sinop gibi kentler bu sırada Selçuklular tarafından alınarak iskân faaliyetleri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Hatta Sultan İzzeddin Keykavus Sinop kenti için ferman göndererek zengin tüccarların gelip yerleşmesini istemiştir (Turan, 2002: 351, 353).

Özellikle Sultan Alaaddin Keykubad (1220-1237) zamanında Anadolu'da her tarafta imar ve iskân faaliyetleri hız kazanmaya başladı. Anadolu coğrafyası daha planlı iskânlarla ma'mur bir hale getirilmeye çalışıldı. Sultan, Ermenek havalisini alınca gelen Türkmenlerin bir bölümünü buraya yerleştirdi. Daha sonra buraya yerleşen kitleleri Karamanoğulları olarak göreceğiz (Serdar ve Hanar, 2018: 237, 250; Taşkıran, 1971: 1037). Ahlat yöresi bu dönemde Celaleddin Harezmşah (1199-1231) tarafından tahrip edilmişti. Sultan burayı yeniden ma'mur hale getirmek için bölgeye tecrübeli komutanlarını göndermiştir (Kimya, 2021: 10). Moğol istilasına kadar Anadolu'ya gelen Türkmenlerin önemli bir kısmı Ahlat ve havalisine iskan edilmişti. Moğol istilası ile Türk tarihinde yeni bir göç hareketi başladı ve özellikle Moğol istilası sonrasında önemli oranda göçler vuku buldu. Aslında 1237'lere kadar gelen Türkmen kitleleri için Anadolu'da bir düzen sağlanmıştı. Yapılan fetihlerle Akdeniz'de bazı önemli limanlar alınmıştı. Ancak Moğol tahakkümüyle, yeni kurulan düzen kısmen bozulmuş ve daha Batı'ya doğru göçlere neden olmuştu. Anadolu'da huzur ve güven ortamında ticari canlılık ve yurt arayışı gibi etkenler, Moğolların zulmünden kaçarak gelen Türk boylarının Anadolu'ya gelmelerinin önemli nedenlerinden biriydi (Koç, 2006: 241, 248). Çünkü Moğolların geçtikleri coğrafyalarda yıkıcı ve tahrip edici bir politika sergilemeleri Anadolu coğrafyasında değişiklilere neden olmuştur. Moğolların tahakkümünden kaçan Türkmen boyları ise Moğol istilasından kaçıp Anadolu'ya gelerek ikinci büyük göç dalgasına sebep olmuşlardır. Moğollarla başlayan savaş cephesi 1243'te Kösedağ Savaşında Selçukluların yenilmesiyle büyük Moğol tahakkümü başlamıştır ve bu savaş sonrasında Anadolu'ya yoğun şekilde Türkmen göçleri gelmeye devam etmiştir (Sümer, 2002: 272-273). Kösedağ savaşıyla Selçuklu Devleti çöküş sürecine girmişse de uçlarda bulunan Türk beyleri ve komutanları kendi adlarıyla beylikler kurarak Anadolu topraklarına sahip çıkmışlardır.

5. Göçlerden Sonra Anadolu Coğrafyası

Bu dönem için Anadolu'daki Türkmenlerin sayıları ile ilgili net bilgiler vermek imkânsızdır. XIII. yüzyılın ortalarına doğru kaynaklar Denizli, Isparta ve havalisinde göçebelerin rakamını tahmini olarak 100.000 çadır olarak vermektedir (İnalcık, 2014: 467, 495). Yine Honas, Denizli ve Dalaman civarlarında tahmini 200.000 bin çadır ahalisinin bulunduğunu bunların önce Doğu'da olduğu ve sonradan göç ettiğini kaydetmiştir. Kastamonu civarında 100.000 bin ve Bolu yöresinde de 30.000 bin göçebenin yaşadığı aynı şekilde kaydedilmiştir (Şahin, 2002: 40; Barkan, 1949-1950: 540). Sadece Anadolu'da değil Suriye ve civarında 40.000 göçebenin hayat sürdüğü kaydedilmiştir (Sümer, 1972: 134; Sümer, 1952: 518-519). Yine Karadeniz iki koldan göçlere sahne olmuştur. Özellikle bu coğrafyaya gelen Çepniler bölgenin Türkleşmesinde önemli katkılar sağlamıştır (İbn-i Bibi, 1956: 729; Bostan, 2002: 488-489). Anadolu'da bulunan Rum ahaliden Selçuklulara itaat edenler Anadolu topraklarında kalıp iskân edilmiş, devlete itaat etmeyenler ise batıya doğru göç etmiştir. Yaşanan göçlerle ilgili net rakamlar vermek dönemin kaynaklarının tahrip olmasından dolayı mümkün değildir, ancak bazı araştırmacılar tahmini rakamlar vermeye çalışmışlardır. Türk tarihi üzerine önemli çalışmalar kaydeden Osman Turan, Anadolu'ya gelen Türkmen göçlerinin sonucunda, nüfusun tahmini beş milyon civarında olduğunu söylemektedir. Ancak Türklerin yaylak ve kışlak hayatı sürmeleri ve konar-göçer olmalarından dolayı bu sayının netliğinden bahsetmek yanlış olacaktır. Verilen rakam muhtemelen bütün Anadolu için olmuştur. Bu dönemde Anadolu'da sadece Türkler değil önemli oranda gayrimüslim ahali de bulunmaktaydı.

Anadolu coğrafyasına X. yüzyılda vuku bulan göçler XIV. yüzyıla kadarda dönem dönem devam etmiştir. Konuyla ilgili olarak IX. yüzyılın başları için coğrafyacı İbn Fazlullah (1301-1349) Germiyanoğullarının 40.000 kişilik asker kuvvetinin olduğunu ancak savaş esnasında 200.000'e kadar da askeri toplayabildiğini aktarmaktadır. Yine Hamidoğullarının 15.000 atlı ve bir o kadar da yaya askerinin olduğunu, sadece Kastamonu'da 25.000 kişilik bir kuvvettin olduğunu ve Bursa'da ise 40.000 askerin bulunduğunu yazmaktadır. Ayrıca, Manisa yöresinde 10.000, Birgi'de 70.000, Ermenek havalilinde 25.000, Nif'te 8.000, Foça'da ise 100.000 atlıya yakın kuvvet topladığını ifade etmektedir (Yücel, 1991: 192, 200; Özdemir, 2017: 52-53). Verilen rakamlara bakıldığında, XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde sadece Batı Anadolu havalisinde bulunan Türk nüfusu hakkında bir tahmin ileri sürülebilir . Aslında verilen asker sayılarına bakıldığında ve hane kavramı göz önüne alındığında Anadolu'da, Osman Turan'ın da değindiği gibi beş milyona yakın bir nüfustan söz

edilebilir[9]. Anadolu'ya kitleler halinde gelen Türk göçleri Erzincan'dan Kütahya'ya kadar uzanan Orta Anadoluya, Toros dağlarını aşarak Akdeniz sahillerine ve Çukurova'ya, Batı Anadolu'da dağlık yerleri aşarak Ege sahillerine, Ilgaz ve Canik dağlarını aşarak Karadeniz sahil kesimlerine kadar coğrafyanın her bölgesine kadar uzanmıştır. Sayıları yüzbinleri bulan göç kitleleri Anadolu'nun etnik ve kültürel yapısını değiştirmiş Türk yurdu olmasını sağlamıştır (Yinanç, 2006: 135; Özdemir, 2017: 53).

Yaşanan göçler sonucunda bazı kentler birçok kez el değiştirmiştir. Dolayısıyla Anadolu'nun fethedilmesi, iskân faaliyetlerinin yapılması, imar edilmesi, nüfus yapısı, yaşanan iç ve dış çatışmalar neticesinde Türk-İslam karakterini tam manada göstermesi XIV. yüzyılın başlarında gerçekleşmeye başlamıştır. 1080'li yıllardan beri Anadolu coğrafyası kaynaklara "Romalıların ülkesi" şeklinde geçerken artık bu tarihten sonra "Turcia" ve "Türklerin ülkesi" şeklinde yazılmaya başlanmıştır. Akdeniz, Karadeniz, Marmara ve Ege sahilleriyle tüm Anadolu'nun Anadolu Selçuklu Devletine geçtiği anlaşılmaktadır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin nüfusunun büyük bir kısmını Müslüman Oğuzlar yani Türkmen kitleleri oluşturuyordu. Mütehassıs tarihçilerin tespit ve tahminleri bu şeklide olmuştur (Gökdemir, 1990: 37). Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçukluları dışında coğrafyanın Türkleşmesine ve İslamlaşmasına önemli katkıda bulunan bir etken de ülkenin her tarafında Selçuklulara bağlı varlık gösteren beylikler olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğollara yenilmesiyle II. Beylikler Dönemi başlamış ve Anadolu'da siyasi birlik tekrardan bozulmuştur (Sümer, 1969: 1, 148). Coğrafyada mevcut olan siyasî birlik bozulup ve tekrardan kargaşa hâkim olunca, uç bölgelerde hayat süren Türkmen aşiretleri kısa zaman içerisinde idarelerini tesis ederek bulundukları bölgelerde iskân ve imâr faaliyetlerine başlamışlardır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmalardan anlaşıldığı kadarıyla Anadolu coğrafyasının Türk yurdu haline gelmesi kısa sürede sağlanamamış ve birkaç yüzyıl devam etmiştir. Hunlar ile başlayan akınlar Sibirler ile devam etmiştir. Büyük Selçuklularda Kılıç hakkı ile sistemli şekilde komutanların fetih hareketleri devam etmiştir. Müslüman Türklerin IX. yüzyılda başlayarak yaptıkları gaza, keşif seferleri ve istilaları nedeniyle Anadolu ülkesi yaklaşık olarak 1015-1243 yılları arasında hem Büyük Selçuklularının hem de Anadolu Selçuklu sultanlarının uyguladıkları fetih planları doğrultusunda ve sürdürülen mücadeleler neticesinde bu gün bağımsız bir devlet olarak hayat sürdüğümüz bir Türk vatanı haline gelmiştir. Özellikle Malazgirt zaferine kadar yapılan yıpratma hareketleriyle ve zaferden sonra başlatılan göçlerle Türk birlikleri Adalar denizine kadar ulaşmışlardır. Melikşah zamanında vezir Nizamülmülk'ün yönlendirmeleriyle 24 Oğuz boyuna mensup kalabalık Türkmen kitlelerinin Türkistan, Horasan ve Azerbaycan bölgesinden Anadolu'ya sevk edilerek yerleştirilmeye başlanması Anadolu'da Türk nüfusunun hızla çoğalmasını ve dolayısıyla hâkim güç olmasını sağlamıştır. Gelen göçler devam ettikçe aynı minvalde iskânlar da yapılmıştır. Türkmenlerin yerleştirilmesi ile beraber Anadolu'da alışkanlıklar, gelenekler, adetler, sanat faaliyetleri ve daha birçok durum yeni topraklarda kök salmaya başlamıştır. Köy, kasaba ve kentlerin isimleri değişmeye başlamış ve Oğuzlar yeni yurtlarına yeni coğrafi isimler tanımlamaya başlamışlardır. Araştırmalar neticesinde Anadolu'yu Türkleştiren ve İslamlaştıraların bu Oğuz boyları olduğu anlaşılmaktadır. Asya'dan göç yoluyla gelen nüfus için bir rakam vermek güç olmuştur, ancak Anadolu'nun hemen hemen her tarafına Türkmenler kalıcı şekilde yerleştirilmiştir. Böylece IV. yüzyılda başlayan Türk akınları, istilalar ve fetih hareketleri XV. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu fetih ve iskânlarla Anadolu tamamen Türk yurdu haline getirilmiştir.

[9] *Hane Kavramı:* Fars dilinden Türkçe'ye geçen hâne kavramı "ev, ikametgâh, bina; aile; bir cetvelde ya da şemadaki alt bölümler; satranç ve dama tahtası üzerindeki karelerden her biri; tavlada pulların üzerine bırakıldığı dilimler; matematikteki sayı sistemi gibi manalarda kullanılmaktadır. Bazı adların sonuna eklenerek postahane, boyahane, hastahane, yemekhane gibi kavramlarda türetilmiştir. Ömer Lütfi Barkan haneyi sayısal olarak yani aileyi beş kişiden mydana geldiğini varsayarak hesaplamıştır. Bu miktardan az ya da çok olarak kabul eden araştırmacılarda olmuştur. Fernand Braudel 4.4, Faruk Sümer 7, Nejat Göyünç 5 kat sayısı olarak hesaplamışlardır. (Göyünç, 1997: 552-553)

KAYNAKÇA

Ağırnaslı, N., (2016). Anadolunun fethini kolaylaştıran faktörler. SUTAD, 39, s.174-176.

Ahmed B. Mahmud, (2011). Selçuknâme, Haz. Erdoğan Merçil, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Akurgal, E., (2003). *Anadolu uygarlıkları*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.

Anonim, (1952*). Selçuknâme, Anadolu selçukluları devleti tarihi (Târîh-i Âl-i Selçuk der Anatolı)*,. Çev. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara: Örnek Matbaası.

Aydın, S., (2009). "*Göç", Antropoloji sözlüğü*. Haz. Kudret Emiroğlu, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Bahadır, G., (2011). Anadolu'da bizans-sasani etkileşimi (IV-VII. Yüzyıllar). *Turkish Studies,* 6 (1), 707-726. DOI: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1833

Balcer, J. M., (1984). *Sparda by the bitter sea: ımperial interaction in western anatolia*. California: Scholars Press.

Barkan, Ö. L., (Ekim 1949-Temmuz 1950). Osmanlı imparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak sürgünler, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 11, 524-569.

Bedirhan, Y., (Ekim 2002). Anadolu'da nüfus hareketleri ve selçuklu sultanlarının iskân politikası. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 140, 65-82.

Bostan, H., (2002). Anadolu'da çepni iskân'ı. *Türkler Ansiklopedisi,* 6, Ankara, 488-513.

Caner, C., (2007). Pers istilasına kadar ilkçağ anadolu uygarlıklarında devlet ve yönetim, Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Claude C,. (1994). *Osmanlılardan önce anadolu'da türkler*. Çev. Yıldız Moran, İstanbul: E Yayınları.

Çetin, O., (2002). İskânlarla anadolu'nun türk vatanı haline gelmesi. *Türkler Ansiklopedisi*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 424-425.

Demirkent, I., (1992). Roma imparatorluğu'nun devamı olarak bizans. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 230-244.

Eskikurt, A., (2020). Anadolu'daki bizans thema birliklerinin malazgirt öncesi vaziyetleri: umumî bir inceleme. *USAD*, 12, 143-162. https://izlik.org/JA99EK45ZW.

Georg Ostrogorsky, (2017). *Bizans devleti tarihi*. Çev. Fikret Işıtan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Gökdemir, A., (1990). *Türk kimliği*. Ankara: Ecdad Yayınları.

Göyünç, N., (1997). Hane. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 15, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 552-553.

İbn-i Bibi, (1956). *el-Evâmirü'l-Ala'iyye Fi'l-Umûri'l-Ala'iyye*. 1, Haz. Adnan Sadık Erzi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yaynları.

İbnü'l-Esir, (2016). *El-Kamil fi't-Tarih*. 9, Terc. Abdülkerim Özaydın, İstanbul: Bahar Yayınları.

İbnü'l-İbrî Ebü'l-Ferec, (1949-1950) *İbnü'l-İbrî Ebü'l-Ferec Târihi*, 2, Terc. Ö Rıza Doğrul, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

İnalcık, H., (2014). The yürüks: their origins, expansion and economic role. *Cedrus,* 2, 467-495. https://doi.org/10.13113/CEDRUS.201406472.

Jones, A.H.M., (1937). *The cities of the eastern roman provinces*, Oxford.

Kafalı, M., (2002). Anadolu'nun fethi ve türkleşmesi. *Türkler Ansiklopedisi*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 282-304.

Kafesoğlu, İ., (1951). *Doğu anadolu'ya ilk selçuklu akını*, *Köprülü Armağanı.* İstanbul: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Kafesoğlu, İ., (1997). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Kafesoğlu, İbrahin, Oğuzlar. *Türk Dünyası El Kitabı*, 1, Ankara: Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü.

Kaya, A., (2014). Başlangıcından 1071'e kadar türklerin anadolu'ya akınları hakkında bir değerlendirme. *Ekey Akademi Dergisi*, 59 , 214-219. https://izlik.org/JA36FZ79PB.

Keçiş, M. ve Güneş, C., (2018). Bizansın anadolu'daki yeni düzeni: thema sisteminin ortaya çıkışı ve problemler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 18 (43), 95-107. https://izlik.org/JA76NY77WA.

Kimya, O., (2021). *Osmanlı devleti'nde göç, iskân ve sürgün (17. Yüzyıl örneği).* Doktora tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Koca, S., (2013). *Anadolu türk beylikleri tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Koç, Y., (2006). Anadolu selçukluları döneminde türkiye'de yerleşme ve nüfus. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, 1, Edt. Ahmet Yaşar Ocak, Ankara, 241-248.

https://isamveri.org/pdfdrg/D169066/2006/2006_OCAKAY2.pdf

Koroly Czegledy, (2009). *Bozkır halklarının göçü*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Köymen, M. A., 81979). *Büyük selçuklu imparatorluğu tarihi*. 1, Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları.

Metin, H. ve Lamba, M., (2016). Hititler'den roma imparatorluğu'na kadar anadolu uygarlıklarında yönetim yapısı. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12 (27), 155-174. https://doi.org/10.17130/10.17130/ijmeb.2016.12.27.600

Özdemir, M., (2017). 14-17. Yüzyıllar arasında anadolu'ya gelen türk göçleri ve anadolu'nun doğusunda meydana gelen demografik değişmeler. *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergis*i, 5 (12), 51-76. https://doi.org/10.31126/akrajournal.327924

Serdar, M. ve Hanar, M., (2018). Moğol hâkimiyeti sırasında ermenek ve çevresinde yaşanan siyasî ve sosyal gelişmeler (1277-1292. *Ermenek Araştırmaları*, I, 237-250.

Sevim, A. ve Merçil, E., (1995). *Selçuklu devletleri tarihi siyaset, teşkilat ve kültür*. Ankara,: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sevim, A. ve Yücel, Y., (1989). *Türkiye tarihi fetih, selçuklu ve beylikler dönemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sevim, A., (1988). *Anadolu'nun fethi selçuklular dönemi (başlangıçtan 1086'ya kadar).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sevim, A., (2010). Süleyman-Şah I. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 105-106.

Sevim, A., (2014). *Anadolu'nun fethi selçuklular dönemi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sevin, V., (2003). *Anadolu arkeolojisi*. İstanbul: Der Yayınları.

Sevin, V., (1982). Frigler. *Anadolu uygarlıkları görsel anadolu tarihi ansiklopedisi*, 2, İstanbul: Görsel Yayınları, 248-274.

Sıbt İbnü'l Cevzî, (1989-1992). Mir'âtü'z-Zaman Fî Tarihi'l-Âyan. *Selçuklularla ilgili bölümleri Haz. Ali Sevim, Belgeler (Türk Tarih Belgeleri Dergisi)*, 15 (18), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sümer, F., (1952). VI Asırda anadolu, suriye ve ırak'ta yaşayan türk aşiretlerine umumi bir bakış. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 11 (1-4), 509-523. https://makale.isam.org.tr/handle/123456789/143774

Sümer, F., (1969). Anadolu'da moğollar. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 1, 1-148.

Sümer, F., (2002). Kösedağ savaşı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 26, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 272-273.

Sümer, F.,(1972). *Oğuzlar/Türkmenler tarihleri-boy teşkilatı-destanları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sünbül, N., (2017). Eski mezopotamya tarihinde sami göçleri. *Geçmişten Günümüze Göç*, 1, Edt. Osman Köse, Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 63-71.

Şahin, I., (1998*). Lydia küçük yerleşimler*. Doktora tezi, İzmir Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Şahin, İ., (2002). Anadolu'da oğuzlar. *Türkler Ansiklopedisi*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 246-275.

Taşkıran, H., (1971). Karamanoğulları beyliği tarihi ile ilgili bir bibliyografya denemesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 15, 1037-1059. DOI: http://dx.doi.org/10.14225/Joh847

Tekin, O., (2008). *Eski yunan ve roma tarihine giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Togan, Z. V., (1946*). Umumi türk tarihine giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

Trevor Bryce, (2006). *The Kingdom of the hıttıtes*. Oxford: Oxford University Press.

Turan, M., (2015). Satraplık sisteminin pers yönetim teşkilatındaki yeri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 61-86. https://izlik.org/JA52EL66AR

Turan, O., (1969). *Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi tarihi*. 1-2, İstanbul: Turan Neşriyat.

Turan, O., (2002). İzzeddin keykavus. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 636-638

Turan, O., (2004). *Selçuklular zamanında türkiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Turan, O., (2017). *Selçuklular tarihi ve türk-islâm medeniyeti*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Uluçay, Ç., (1965). *İlk müslüman türk devletleri*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Urfalı Mateos, (1987). *Urfalı mateo vekayi-namesi, (952-1136) ve papaz grigor'un zeyli (1136-1162)*. Notlar: Edouard Dulaurer-M. Halil Yinanç, Çev. Hrant D. Andreasyan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H., (1988). *Osmanlı devleti teşkilatına medhal*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ünal, A., (2003). Hititler, akdeniz ve liman kenti ura. *OLBA Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 13-39.

Vasiliev, A.A., (1943). *Bizans imparatorluğu tarihi*. Çev. A. Müfid Mansel, Ankara: Maarif Yayınları.

Yılmaz, C. A., (2016). *Büyük iskender'in hayatı ve faaliyetleri.* Doktora tezi, Elazığ Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Yinanç, M. H., (2006). *Türkiye tarihi selçuklular Devri*. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yücel, Y., (1991). *Anadolu beylikleri hakkında araştırmalar*. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

TURKISH MIGRATION FROM ASIA TO ANATOLIA

This study demonstrates the Turkmen migrations from Central Asia to Anatolia and their impact on the Turkification and Islamization of Anatolia. Due to its geographical location between Europe and Asia, Anatolia has attracted the attention of many states and civilizations throughout history; it has been home to numerous civilizations such as the Hittites, Phrygians, Lydians, Romans, Byzantines, and Persians. Its position along trade routes and its geopolitical importance have made it a center of constant migration and conquest movements.

The primary reasons for the migration of Turkmens to Anatolia included the political and demographic conditions within the Great Seljuk Empire. Caught between the Karakhanids and the Ghaznavids, the Seljuks, after prolonged struggles, sought a new homeland. The exploratory expeditions of Çağrı Bey, who was tasked with this purpose, revealed that the region was suitable for Turkmen settlement. Following successes against the Ghaznavids, migrations to Anatolia accelerated, and especially during the reign of Tuğrul Bey, the planned direction of Turkmen communities towards the Byzantine borders became a state policy.

Two important turning points in the Turkification process of Anatolia were the Battle of Pasinler in 1048 and the Victory of Malazgirt in 1071. Although Turkmen raids increased after the Battle of Pasinler, these did not take the form of permanent settlements. With the Victory of Malazgirt, Byzantine military dominance in Anatolia largely ended, and Turkmen tribes advanced into the interior of Anatolia, settling in the regions they conquered. Thus, movements that previously had a raiding character transformed into permanent settlement activities, and Anatolia became a new homeland for the Turks.

Following the Battle of Malazgirt, Seljuk commanders established principalities loyal to the Great Seljuk Empire in the regions they conquered. Early Turkish principalities such as the Saltukids, Danishmendids, Mengücekids, Artukids, Sökmenids, Çubukoğulları, and Yınaloğulları played a significant role in the Turkification of Anatolia; they built mosques, madrasas, caravanserais, and various public buildings in cities, thus contributing to the development of the region and the defense of the Islamic world against the Crusades. Simultaneously, the adoption of Turkish names for cities and settlements accelerated cultural transformation.

The Seljuk administration did not carry out settlement activities randomly, but within the framework of specific state policies. Thanks to the iqta and miri land system, conquered lands were kept under state control, and Turkmen communities were settled in suitable regions. The main aims of this practice were to ensure the continuity of agricultural production, meet military needs, and prevent large tribes from fragmenting and rebelling against the state in the future. Thus, both economic production was increased and the central authority was strengthened.

With the conquest of Konya and İznik by Kutalmışoğlu Süleyman Şah, the founder of the Anatolian Seljuk State, a new political structure emerged in Anatolia. This development led to a further intensification of migrations from Turkestan to Anatolia. Süleyman Şah and the sultans who followed him protected not only the Turkmen but also the indigenous Christian population living during the Byzantine period with a just administration, and tried to ensure the continuation of production by distributing land to landless peasants. Thus, the loyalty of different communities to the state was increased. At the same time, policies were implemented that encouraged a regular flow of population from Turkestan to Anatolia, creating a continuous migration route extending from east to west.

The political stability and economic development achieved in Anatolia after 1076 encouraged new migrations; important cities such as Antalya, Sinop, Samsun, Erzurum, Malatya, and Alaiyye were incorporated into Seljuk rule. During the reigns of Sultans İzzeddin Keykavus I and Alaeddin Keykubad, urbanization, trade, and settlement activities accelerated significantly. In particular, securing trade routes and creating new settlement areas contributed to Anatolia's economic development.

The Mongol invasion in the 13th century triggered a second major wave of Turkmen migration to Anatolia. Numerous Turkmen communities, fleeing the devastating Mongol advance in Central Asia, sought refuge in Anatolia. However, the defeat of the Anatolian Seljuk State in the Battle of Kösedağ in 1243 disrupted the political order, yet Turkmen migrations continued. During this period, new Turkic principalities emerged in border regions, and the Turkification of Anatolia continued uninterrupted.

In conclusion, the transformation of Anatolia into a Turkish homeland is the result not only of military conquests but also of planned settlement policies, economic practices, and continuous migration movements. The Great Seljuk Empire, the Anatolian Seljuk Empire, and the first Turkish principalities acted together to permanently change the demographic, cultural, and political structure of the region. The fact that Anatolia began to be referred to as the "Land of the Turks" in sources from the beginning of the 14th century is one of the most important indicators of this transformation. Thus, Anatolia acquired the character of a permanent homeland where Turkish-Islamic identity was dominant.

KATKI ORANI BEYANI, ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ VE YAPAY ZEKA KULLANIM BİLDİRİMİ

AUTHOR CONTRIBUTION, CONFLICT OF INTEREST AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE USE DECLARATION

Sorumlu Yazar *Responsible/Corresponding Author*	Osman KİMYA
Makalenin Başlığı *Title of Manuscript*	Bir Kültür ve Kimlik Yolculuğu: Asya'dan Anadolu'ya Türk Göçleri
Tarih *Date*	03.12.2025
Makalenin türü **(Araştırma makalesi, Derleme vb.)** Manuscript Type (Research Article, Review etc.)	Araştırma Makalesi
Yapay Zeka Kullanımı (Use of Artificial Intelligence)	X Kullanılmadı / Not used ☐ Dil ve yazım düzenlemesi / Language and writing assistance ☐ Veri analizi / Data analysis ☐ Görsel üretimi / Image generation ☐ Diğer / Other: Kullanılan araç ve kullanım kapsamı / Tool used and scope of use: [Buraya Yazınız]

Yazarların Listesi / *List of Authors*

Sıra No	**Adı-Soyadı** *Name - Surname*	**Katkı Oranı (%)** *Author Contributions*	**Çıkar Çatışması** *Conflicts of Interest*	**Destek ve Teşekkür (Varsa)** *Support and Acknowledgment*
1	Osman KİMYA	% 100		